

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

مرکز تحقیقات
توانبخشی اعصاب اطفال

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

Pediatric Neurorehabilitation
Research Center

مجموعه کتاب‌های راهنمای مداخلات زودرس در اختلالات گفتار و زبان و بلع کودکان

مداخله‌ی

آسیب‌شناسی گفتار و زبان

در اختلال بلع کودکان

مداخله‌ی آسیب‌شناسی گفتار و زبان در اختلال بلع کودکان

پدیدآورندگان: دکتر نیکتا حاتمی‌زاده و همکاران

Speech and Language Pathologist' Interventions for Children with Swallowing Disorders

BY: Dr Nikta Hatamizadeh

Shourideh Seresht

Dr Morteza Farazi

در بین مراجعان مراکز گفتار درمانی، کودکانی که اختلال بلع دارند، همراه والدین‌شان جای دارند. والدین بیان می‌کنند، شاهد بی‌میلی فرزندشان به غذا هستند، سرفه و کیودی کودک هنگام غذا خوردن، خروج غذا از دهان و بیینی او، مضطرب‌شان کرده و یا از اینکه مدام بزاق از دهان کودک جاری است و مکرراً دچار عفونت تنفسی می‌شود ناراحتند. خوشبختانه با انجام مداخلات توانبخشی می‌توان خطرات بالقوه اختلال بلع، از جمله خفگی، بی‌آبی، عفونت مکرر تنفسی و سوء تغذیه را کاهش داد و علاوه بر آن رشد مهارت‌های پیش‌زبانی کودک را تسهیل نمود و آسیب‌شناسان گفتار و زبان در انجام این مداخلات نقشی بی‌بدیل دارند. در این کتاب پس از مرور اجمالی انواع، علل و علائم اختلال بلع، اقدامات تشخیصی و نحوه انجام مداخلات توانبخشی برای کودکان دچار اختلالات بلع شرح داده شده است. همچنین نمونه‌ای از ابزارهایی که برای سنجش درجه موفقیت برنامه توانبخشی در بهبود فیزیولوژی، عملکرد، مشارکت کودک و همچنین کیفیت زندگی والد و کودک به کار می‌روند، معرفی شده‌اند. این کتاب را به آسیب‌شناسان گفتار و زبان فارسی زبان تقدیم می‌نماییم.

انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

پدیدآورندگان:

دکتر نیکتا حاتمی‌زاده - شوریده سرشت - دکتر مرتضی فرازی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۶۹-۳

قیمت: ۱۱۰۰۰ ریال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

"مجموعه کتابهای راهنمای مداخلات زودرس در اختلالات گفتار و زبان و بلع کودکان"

مداخله‌ی آسیب‌شناسی گفتار و زبان در اختلال بلع کودکان

پدید آورندگان:

دکتر نیکتا حاتمی‌زاده

(پزشک، بورد تخصصی بیماری‌های کودکان، MPH، دانشیار، مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال،
دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران)

شوریده سرشت

(کارشناس گفتار درمانی با تجربه بیش از ۲۰ سال کار با شیرخواران و کودکان دچار اختلالات بلع،
و سایر اختلالات گفتاری)

دکتر مرتضی فرازی

(دکترای تخصصی گفتاردرمانی، استادیار، گروه آموزشی گفتار درمانی،
دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران)

سرشناسه	: حاتمی‌زاده، نیکتا، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: مداخله‌ی آسیب‌شناس گفتار و زبان در اختلال بلع کودکان/ پدیدآورندگان نیکتا حاتمی‌زاده، شوریده سرشت، مرتضی فرازی؛ [آندوین] مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۷۵ص: جدول.
فروست	: مجموعه کتاب‌های راهنمای مداخلات زودرس در اختلالات گفتار و زبان و بلع کودکان.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۶۹-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: غذا خوردن -- اختلالات در کودکان -- ایران
موضوع	: Eating disorders in children -- Iran
موضوع	: اختلالات تکلم در کودکان -- ایران
موضوع	: Articulation disorders in children -- Iran
شناسه افزوده	: سرشت، شوریده، ۱۳۵۲ -
شناسه افزوده	: فرازی، مرتضی، ۱۳۴۴ -
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی. مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال
رده‌بندی کنگره	: RJ۵۰۶/ع۴ح۲ ۱۳۹۵
رده‌بندی دیویی	: ۶۱۸/۹۲۸۵۲۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۹۸۸۷۰

مرکز تحقیقات
توانبخشی اعصاب اطفال

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

نام کتاب: مداخله‌ی آسیب‌شناس گفتار و زبان در اختلال بلع کودکان
پدیدآورندگان: دکتر نیکتا حاتمی‌زاده - شوریده سرشت - دکتر مرتضی فرازی

ویراستار: نرگس مرادی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۶۹-۳

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال

چاپ اول: ۱۳۹۵

چاپ: ارشیا

ناشر: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نشانی: اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تلفکس: ۲۲۱۸۰۰۸۱

با قدردانی از همکاری

● صفحه‌آرا: گروه گرافیکی ارشیا

همه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است؛ هرگونه استفاده از متن به هر صورتی در قالب کتابچه، جزوه، تهیه CD آموزشی، تهیه نرم‌افزار، استخراج آزمون، ترجمه به دیگر زبان‌ها و استفاده از مطالب کتاب، اشکال، تصاویر و... بدون اجازه کتبی از ناشر غیر قانونی است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۵	پیش‌گفتار
۷	مقدمه وزارت بهداشت
۹	مقدمه
۹	تعاریف
۱۰	شیوع
۱۰	سبب‌شناسی
۱۴	انواع اختلالات بلع
۱۵	تشدید‌کننده‌ها و محرک‌های بروز اختلال بلع
۱۵	پی‌آمدهای اختلال بلع
۱۵	علائم بالینی
۱۶	رویکرد تیمی در مشکل بلع
۲۱	ارزیابی و تشخیص
۳۰	مداخلات توانبخشی
۵۰	پایش و ارزیابی دوره‌ای
۵۰	مقیاس‌های سنجش اختلال بلع و پی‌آمدهای آن
۵۷	مستندسازی
۵۸	معیارهای ترخیص بیمار
۶۱	واژه‌یاب
۶۳	واژه‌نامه
۶۷	منابع
۷۳	الگوریتم‌ها

پیش‌گفتار

اختلال ارتباط، زبان و گفتار در دوران اولیه رشد، پیامدهای منفی زیادی در زندگی فرد به بار خواهد آورد. ماه‌های اول زندگی کودک، دوران بحرانی زبان‌آموزی به حساب می‌آید که در هیچ زمان دیگری، کسب زبان به آن سرعت میسر نمی‌باشد. به تدریج با عبور از این دوره‌ی حساس تکامل گفتار و زبان، از تأثیر مثبت تحریکات محیطی بر رشد و تکامل گفتار و زبان کاسته می‌شود. امروزه یکی از چالش‌های مهم بهداشتی پیش روی جوامع، ارتقاء سلامت کودکان دارای اختلالات گفتار و زبان در دنیایی است که موفقیت‌های فردی و اجتماعی در آن عمدتاً بر پایه مهارت‌های ارتباطی قرار دارد.

شناسایی زود هنگام کودکان در معرض خطر اختلالات تکاملی گفتار و زبان و یا کودکانی که در مراحل ابتدایی تأخیر تکاملی خود قرار دارند، و فراهم نمودن خدمات مداخله به هنگام و پیشگیری ثانویه از معلولیت‌های ناشی از این اختلالات و محدود کردن پیامدهای منفی ناشی از آنها، امری بسیار مهم و ضروری می‌باشد.

علی‌رغم اهمیت تشخیص و مداخله‌ی به موقع برای اختلالات زبانی - کلامی کودکان، متأسفانه این اختلالات در بسیاری از نقاط دنیا و به ویژه در کشور ما ایران، غالباً در سنین حساس و اولیه‌ی زبان‌آموزی، تشخیص داده نشده یا برای درمان و توانبخشی ارجاع به موقع داده نمی‌شوند. از سوی دیگر به نظر می‌رسد که بسیاری از متخصصان مربوطه نیز به اندازه‌ی کافی با تکنیک‌ها و روش‌های مداخله زودرس (زیر ۲ سال) برای اختلالات گفتار و زبان آشنایی ندارند و لذا خدمات مناسب و مؤثر به مراجعان ارائه داده نمی‌شود.

مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال با همکاری گروه آموزشی گفتاردرمانی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، در پاسخ به سفارش و با حمایت مالی دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با هدف فائق آمدن بر بخشی از کاستی‌هایی که در حال حاضر موجب تأخیر در ارائه مداخلات به هنگام، مناسب و مؤثر به کودکان نیازمند مداخلات گفتار و زبان می‌شود؛ یعنی فقدان دستورالعمل‌های علمی، مدون و مبتنی بر شواهد و تجربیات متخصصان زیربط برای

تشخیص و مداخله‌ی زودرس در اختلالات گفتار و زبان کودکان، در سال‌های ۹۲ تا ۹۴ مبادرت به اجرای طرحی با هدف تدوین دستورالعمل‌ها (پروتکل‌ها)ی مدون مداخلات زودرس برای اختلالات تکامل گفتار و زبان کودکان به تفکیک ۷ دسته اختلال مرتبط (اختلالات پیش زبانی، اختلالات زبانی، اختلال صدا، آسیب شنوایی، اختلال بلع، ناروانی گفتار و گفتارفلجی) در کودکان ایرانی، نمود. کتاب حاضر، حاصل این تلاش دو ساله است که در درجه‌ی اول بر اساس منابع علمی روز دنیا و در درجه‌ی دوم بر اساس تجربه و اجماع متخصصان ذیربط در مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال و گروه آموزشی گفتاردرمانی تدوین شده است. امید است با قرار دادن این کتاب (حاوی پروتکل‌های تشخیص و مداخله‌ی زودرس) در اختیار دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته‌ی گفتاردرمانی، به خصوص آن دسته افرادی که در اقصی نقاط کشور با نظام تشخیص و مداخلات زودرس تکاملی معاونت محترم سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی همکاری دارند، گامی هرچند کوچک در راستای ارتقاء سلامت کودکان این مرز و بوم برداشته باشیم.

دکتر روشنگر وامقی

مجری طرح و رئیس مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال

شماره: ۳۰۰/۱۷۸۲۱

تاریخ: ۱۳۹۴/۱۰/۲۹

پیوست: ندارد

بدینوسیله گواهی می‌شود:

محصول و نتیجه طرح تحقیقاتی تحت عنوان "تهیه و تدوین پروتکل مداخلات زودرس برای اختلالات تکامل گفتار و زبان در کودکان"، که به سفارش دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس این معاونت توسط مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال و گروه گفتاردرمانی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در سال ۱۳۹۴ به مجری گری سرکار خانمها دکتر روشنگر وامقی و دکتر فیروزه ساجدی و با همکاری جمعی از اعضای هیات علمی آن دانشگاه برای اولین بار در سطح کشور به انجام رسیده است، در برنامه‌های سلامت کودکان این معاونت به عنوان یک منبع و دستورالعمل علمی برای تدوین مداخلات به هنگام در کودکان خردسال دارای تأخیر تکامل گفتار و زبانی که در نظام سلامت غربال می‌شوند، مورد استفاده قرار گرفته است.

با توجه به خلاء جدی و نیاز مبرم در این زمینه در کشور، و کاربرد و بهره‌برداری که از پروتکل به دست آمده در ارتقای برنامه‌ریزی‌های سلامت محور می‌توان آن را به عنوان «طراحی روش‌ها و خدمات جدید در جهت حل مشکلات و معضلات سلامتی در کشور» که موجب «تغییر در ارائه خدمات بهداشتی - درمانی و ارتقاء سلامت جامعه» خواهد شد، قلمداد نمود.

مراتب جهت اختصاص امتیاز لازم برای ارتقاء علمی نامبردگان در بالا و همکاران (به اسامی سرکار خانمها دکتر فریبا یادگاری، سهیلا شهبهانی، نیکتا حاتمی‌زاده، طلیعه ظریفیان، نیره مهدی‌پور، عطیه اشتری، شوریده سرشت، نادیا آذری، فرین سلیمانی، طاهره سیما شیرازی، مامک جولایی، گیتا موللی، آرزو آقاجانی، فرحناز ابراهیمی، مرجان شهریاری، مینا فتوحی، و جناب آقایان دکتر مرتضی فرازی، اکبر دارویی، سعید ملایری و علی قربانی) مطابق بند ۷ یا ۸ ماده ۳ آیین‌نامه ارتقاء اعضاء هیأت علمی، و نیز اختصاص امتیاز ارزشیابی از بند «طرح‌های مداخله‌ای» به مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی که متولی اصلی اجرای این طرح بوده است، مورد تأیید این معاونت قرار دارد.

مقدمه

کودکانی که برایشان خوردن و آشامیدن مشکل است و اختلال بلع دارند می‌بایست مداخله‌ی زودرس دریافت کنند. مداخله زودرس تکاملی، شامل برنامه‌ها و خدمات مختلفی است که برای پیشگیری ثانویه و اصلاح تأخیر و اختلالات تکاملی نوزادان، شیرخواران، نوپایان و سنین پیش از دبستان انجام می‌شود (وامقی و همکاران، ۲۰۰۶). در این بخش، اقدامات توانبخشی آسیب‌شناس گفتار و زبان برای کودکانی که در خوردن و آشامیدن دچار مشکل هستند، شرح داده شده است.

کودکان تازه به دنیا آمده تا پایان ۸ سالگی که هر گونه مشکل در: (۱) قرار دادن غذا در دهان، (۲) حرکات دهان از جمله گاز زدن و جویدن و مکیدن غذا و یا (۳) فرآیند قورت دادن داشته باشند، در این گروه جای می‌گیرند.

تعاریف

اختلالات خوردن^۱: اگر کودک نتواند غذا را به دهان بگذارد، یا نتواند دهانش را کاملاً ببندد تا غذا بیرون نریزد، اختلال خوردن دارد. به عبارت دیگر، اختلال خوردن شامل مشکلاتی است که فرد در جمع کردن و آماده کردن غذا برای مکیدن، جویدن و یا قورت دادن آن دارد (ASHA, 2009).

1. feeding disorder